

SIGNIFICANCE OF THE SOCIOLOGY OF HUMAN LIFE

LECTURE TO THE STUDENTS OF SPECIALTY "SOCIAL ACTIVITIES"

SONYA ILIEVA

PROFESSOR, DSC
KONSTANTIN PRES LAVSKY – UNIVERSITY OF SHUMEN
CHIEF EDITOR OF ONLINE JOURNAL SOCIOBRAINS

BULGARIA

SONYAILIEVAA@GMAIL.COM

ABSTRACT: IN HIS LECTURE ANALYZES OF SOCIOLOGY AS A SCIENCE OF RELATIONSHIPS AND INTERACTIONS BETWEEN QUALITATIVELY DIFFERENT ELEMENTS IN THE STRUCTURE OF SOCIETY. IT ANALYZES VARIOUS UNDERSTANDINGS OF THE TERM "SOCIOLOGY". IT FOCUSES ON THE MODERN UNDERSTANDING OF THE FUNCTIONS AND TASKS OF SOCIOLOGY. THE SPECIFICS OF THE SOCIOLOGICAL METHOD. TO DISTINGUISH SOCIOLOGY FROM OTHER SCIENCES INVOLVED IN GENERAL OR INDIVIDUAL ELEMENTS OF SOCIETY - PHILOSOPHY, HISTORY, SCIENCE, ETC. PROVIDE SOCIOLOGY AS A FORM OF CONSCIOUSNESS AND HOW IT HELPS UNDERSTANDING THE HUMAN WORLD.

KEY WORDS: SOCIO, LOGOS, SOCIOLOGY, MICRO SOCIOLOGY, MACRO SOCIOLOGY, SPECIAL SOCIOLOGICAL THEORIES, EMPIRICAL STUDIES, SOCIOLOGICAL METHOD, SOCIOLOGICAL CONSCIOUSNESS, SOCIOLOGICAL IMAGINATION

През последните години разбирането за науката социология в България е размито и неточно. Общественото мнение я идентифицира само с представените чрез медиите социологически изследвания. Установявайки, че не всички от тях са коректни, хората се отнасят с пренебрежение към цялото социологическо познание. По тази причина е необходимо да се подчертае нейната роля и значение не само за обществото, но и за всеки човек.

Понятието *социология* е съчетание на латинската дума *socio* - *общество* и гръцката дума *logos* – *наука*. *Така социологията се явява наука за обществото. Но тя разглежда обществото като система от съставни части, които са свързани по между си и си взаимодействат.* Обществото се разглежда в динамика, в неговото развитие. Основоположник на социологията, както във втората лекция се посочва е френският философ *Огюст Конт* (1798 –1856), който пръв употребява това понятие и се счита за баща на социологията.

Понастоящем *многообразието от определенията за социологията* има следните основни параметри, като например: да открива общите закони, които управляват социалните явления – (О. Конт); да изучава тоталните обществени явления и функционалните връзки между обществените явления – (Ж. Гурвич); наука за човешките групи с основен принцип на социологическия метод – изследването на тоталната връзка – (Ж. Кювийе); поставяне акцента върху два логически неразделни елемента: отношенията между разните видове социални явления, или между социални и несоциални явления, и общия характер на социалните явления – (П. Сорокин) и др.

Налице е и *български принос при обяснението и изграждането на разбиране за социологията*, който се изразява в следите, примерно посочени, теоретични

постановки: фокусиране върху отношенията между душевните състояния и социалната среда – (Х. Тодоров); социологията е наука за структурата и общите закони на развитието на обществото, за взаимовръзката между обществените явления; подходът включва: първо, формиране на модела на обществото като система, т.е. на социологическия модел; второ, съпоставяне на модела с реалното състояние на обществознанието, за да се определи мястото на всяка обществена наука в системата на обществознанието, вкл. и на социологията; изграденият модел на обществото като система е средство за усъвършенстване на общественото управление – (С. Михайлов) и др.

Границите на социологията не са статични, веднъж завинаги дадени, а те непрекъснато развиват, усложняват и конкретизират. В същото време се променя съдържанието на основни понятия, появява се потребност от нови категории. Така в съвременната социология се назовават и разкриват появили се актуални свойства на социални факти, явления, процеси от човешкото общество. Спецификата на новото време разкрива нови характеристики, нови измерения на проблема за социалните системи и за връзките в тях и между тях.

Социологията никога не разглежда явленията и процесите откъснати едно от друго, а винаги в тяхната взаимовръзка и взаимодействие. Затова *Социологията се счита за наука изследваща взаимовръзките и взаимодействията в обществото:*

- ⇒ изследва факторите, които влияят върху развитието на процесите и явленията, проследявайки тяхната динамика;
- ⇒ разкрива конкретните отношения на хората към обществото;
- ⇒ разкрива недостатъци, проблеми и конфликти в обществото, като допринася за разрешаването им и по този начин съдейства за хомеостазиса на обществото като система;
- ⇒ може количествено да измерва социалните явления като отношения, взаимоотношения, чувства, емоции, настроения и др.

Обектът на социологията са хората, техните обединения и социални организации в техните взаимовръзки и взаимодействия, фундаментални за динамиката на обществото.

Предмет на социологията е научната проблематика, с която тя се занимава. Това са отношенията в обществото, общите свойства присъщи на отделните групи и индивиди взаимоотношенията, отношения и взаимодействия между групите и индивидите и социалното неравенство. Анализира идеите, фактите и явленията, които влияят на хората и поведението им. Изучава основните, най-важните, повтарящи се и съществени връзки и зависимости в социалните системи и социални структури на микро и макро равнище.

Нейните основни задачи са широк диапазон от изследователска проблематика, задълбочено изучаване на социалната действителност и скритите тенденции на нейното развитие. Открива специфични закони на развитие и функциониране на конкретни социални системи, структури, процеси, организации, общите закони и закономерности на развитие на обществото и на човешките общности. Формира умения за оперативно ръководство и управление на социалните процеси и социално планиране на дейността на различно равнище.

Предметът и обектът на социологията са взаимосвързани.

Функциите на социологията са:

- ⇒ *Научнотеоретична* – свързана е с развитието на социалните теории на социологията като наука;
- ⇒ *Практикоприложна* – откриване практическите проблеми в социума и предоставяне на знания и подходи за разрешаването им, с цел позитивно въздействие върху развитието на обществото;
- ⇒ *Оценяваща* – създава представа за това кое е справедливо - несправедливо, ефективно - неефективно, правилно – неправилно и др. в обществения живот;
- ⇒ *Публична* – предоставя емпирична информация, която служи за изработване и приемане на управленски решения;
- ⇒ *Информационна* - информира обществото за резултатите от своите емпирични и научни изследвания и др.

Социологията решава и следните задачи:

- ⇒ разкрива общите закони на развитието на обществото и на всеки елемент от неговата структура;
- ⇒ изучава структурата на човешките общности и техните функции;
- ⇒ изследва комплексни обществени явления и тяхното значение за развитие на обществото;
- ⇒ анализира закономерности – движещи сили и поведението на отделните класи, слоеве;
- ⇒ изучава общности, групи, социални организации и др.
- ⇒ формулира социалните теории за обществото и такива за поведението на отделната личност в него и т.н.

Спецификата на социологията сред обществените и хуманитарните науки се изразява в следното: Социология е наука за обществото като цяло, неговите явления и процеси. Тя включва обща социологическа теория или теории за обществото, които действат като теория и методика на други социални и хуманитарни науки. Всички социални и хуманитарни науки, които изучават различни аспекти на социалния живот винаги включват и социален аспект - закони и закономерности, които се реализират чрез дейността на хората. Техниките и методите за изследване на човека и човешката дейност, методите на социалното измерване и т.н., разработени в социологията са необходими и се използват от всички други социални и хуманитарни науки.

Установена е цяла система на научни изследвания в пресечната точка на социологията и други науки, които се наричат социални изследвания.

В същото време, социологията не претендира, че е философия по отношение на социалните и хуманитарните науки. Тя осигурява научно обосновани теории за обществото и неговата структура, осигурява разбиране на законите и моделите на развитието и функционирането на тези структури, както и взаимодействието между индивидите и обществото.

Социологията произлиза от *философията*, тя е по-конкретна от философията, но по-обща от всички други науки. Социологията ползва понятийния апарат на философията, но го изпълва с различно съдържание. Сходството на обекта на двете науки е, че те осмислят своеобразието на обществото и неговата отлика от природата. Но ако за философията основния начин на изследване е умозрителния анализ, основан на верига от логически заключения, то социологията основава изследването си на емпирични методи, статистика, демография и други научни методи.

Науката, с която най-тясно комуникира социологията е *историята*. И двете науки имат за цел и предмет на изследване обществото и неговите закони в специфичните им проявления; възпроизвеждат социалната реалност, изучават цялото общество, а не всяка една от страните му. Те поставят акцент върху изучаването на конкретните факти от социалния живот. Но двете науки имат съществени различия в погледа си върху обществото: Историята е индивидуализираща наука – тя не може да се абстрахира от хронологичния ход на историческото развитие и показва всички явления на процеси и събития в тяхната индивидуалност. А Социологията е генерализираща (обобщаваща) наука - тя обобщава социалния опит на миналото и настоящето, обобщава повтарящи се модели на обществените процеси и явления. Историята изучава всички сфери на обществения живот, а социологията – само социалното в обществото.

Социологията е тясно свързана и с *психологията*. Двете науки си обменят инструментариум, методи и информация. Научната сфера на психологията е свързана с изучаването на индивидуалното „АЗ”, т.е. на проявленията на индивидуалните и психологически особености на човека (инстинкти, желания, темперамент) като неповторим и уникален свят. Сферата на социологията по отношение на човека е проблемът за междуличностните взаимодействия, взаимодействията личност – група, личност – социална институция и т.н. Социологът се интересува от човешката личност като ценностна ориентация, социална позиция, ролеви очаквания.

Социологията и *икономическите науки*. Социологията взема от икономическите науки понятията: планиране, размяна, ефективност, статистика и информация, методи и др. Общото между двете науки е разбирането, че материалното производство и икономическата дейност на човека са основни форми на обществена дейност. Икономиката изучава формите на производство и неговите средства, а социологията изучава положението на човека в тези икономически условия и какви са човешките взаимодействия и социални отношения при различните икономически условия.

Социология и *политология*. Политологията изучава политическа сфера на обществото, политическите структури, политическите режими, влияние на държавата върху човешкото общество. Социологията изследва политическата сфера през призмата на човешките взаимоотношения и отчита особеностите на политическите системи върху живота на хората.

Социологията се свързва още и с определени знания в *географията, биологията, кибернетиката и т.н.*

Според мащаба на приложение Социологията може да бъде представена в два големи дяла: 1. *Макросоциология* – изследва големите социални системи и продължителните исторически процеси; 2. *Микросоциология* – изучава поведението на хората в техните непосредствени междуличностни взаимодействия от типа личност – група, личност – общност и др.

Според нивата на разположение на социологическото познание Социологията може да се разположи в три големи дяла:

1. **Обща социологическа теория** – изучава социалните структури, социалните общности, социалните институции, социалните процеси, развитието на личността, а също така и методиките и техниките на социалните изследвания.
2. **Специални (частни, отраслеви) социологически теории** – изучават конкретните социални характеристики на различните обществени сфери.
3. **Емпирични изследвания** – специфичен познавателен процес, който включва програмиране, събиране, обработка, анализ и обобщение на информация,

насочена към развитието на социологическата теория и/или за вземането на управленски решения.

Социологическият метод е специфичен. Разбирането си за него дължим на френският социолог ЕМИЛ ДЮРКЕМ, който го формулира в своя научен труд „*Правилата на социологическия метод*“. Той го поставя в контекста на изследването на *социалните факти като изходна точка, отправно начало за социологията*.

Обобщавайки написаното след Е. Дюркем може да се каже, че използването на методи за изследване на явленията, придобиване на ново знание или коригиране и интегриране на съществуващо знание в социологията е специфично в сравнение с останалите науки, което се изразява в следното:

1. Социологията като наука се стреми към опознаване, а не към оценка на социалните явления и процеси в съответствие с ценностната система. Критерии за научност в социологията са:
 - ⇒ идеологически неутралитет, обективност, безпристрастност;
 - ⇒ доказателственост и аргументираност;
 - ⇒ системност;
2. Социологията извежда на преден план типичното, повтарящото се в социалните процеси и явления. Прилага цялостен, интегриран подход на анализ.
3. Социологията се стреми към цялостно осмисляне на социалните явления и процеси.
4. Социологията се основава на социални факти от реалния живот на обществото и емпирични данни.

Социологията не е абстрактна анаука. Тя се опира на ценностните ориентации в обществото, тъй като нейните корени се намират там. Социологическото познание повлиява поведението на личността, занимаваща се системно или епизодично със социологическата теория и практика. Например, запознаване на хората с резултатите от емпиричните социологически изследвания може да влияе и в много случаи действително влияе върху техните политически ориентации и поведение. Социологически просветеният човек може да действа по различен начин от непросветения.

Социологията подготвя един човек за живот на промени, развитие, разнообразие, умения проучвания, както и дава база от знания за човешкото поведение, социалната организация и култура. Човек не е задължително да следва тълпата (но в същото време е и очарован от нейното поведение). Той се интересува от това какво се случва в света - социологията му дава необходимите, важни отговори.

Социологията е наука за социалния живот и как социални групи, институции и общества се развиват и променят. Както АНТЪНИ ГИДЪНС отбелязва - обхватът на социологията варира от анализа на срещи между физически лица на улицата до разследването на глобалните процеси. Тъй като социологията включва изучаването на всички видове обществени отношения, нейният обхват е много широк. Социолозите изследват най-разнообразни теми като: какво прави по-справедлива една социална система, как семействата се променят; как социалните движения мобилизират и дори – защо богатите ходят на опера, а бедните – не. Всичко това поражда любопитството на тези, които биха се захванали да се занимават със социология – така те биха опознали обществения живот и личното си участие в него.

Социологията помага да се разбира по-обективно обществото, в което човек живее. Той насочва вниманието към това какви са причините и последствията на

социалната промяна. В съвременното индустриално-бюрократични общества човек е изправен пред все по-сложна и бързо променяща се социална среда. Едно проучване на социологията предоставя концептуални инструменти и методологии за разбирането на съвременната социална сцена, на която всички хора са едни актьори. Чрез фокусиране върху външните ограничения за социално действие се подпомага себеразбирането и мотивите на другите. Социологията предоставя инструментите, чрез които човек може да играе по-активна роля при постигнето на едно по-справедливо общество.

Социологията е наука за общностния живот и онези части от личния живот на хората, които са засегнати от социалните взаимодействия. Отправната точка е предположението, че всички хора са социални животни от раждането си, което означава, че те са силно повлияни от очакванията на другите хора.

Чрез социологията хората могат да разберат хората как да си взаимодействат и се организират в политически, религиозни, социални и икономическите сфери. Тя им помага да разберат значението и жизнеността на социалните организации, вариращи от групи към институции, както и ролята на индивида в социалната среда – така те могат да направят промени при създаването на свят, в който искат да живеят.

Социолозите биха казали, че не може да има смисъл на собственото поведение, още по-малко модели на поведение в семейството, корпорациите или нации, без развитието на онова качеството на ума, която социологът ЧАРЛЪЗ РАЙТ МИЛС нарича *социологическо въображение*. Без тази перспектива, според него, хората са склонни да изпитват личния си живот като поредица от капани, в голяма степен извън тяхното разбиране и контрол. Така, че много от човешките възможности са оформени от големи социални сили, които не могат да функционират ефективно като физически лица или като граждани, ако не развият капацитета си да разбират социалните сили. Независимо дали става въпрос за перспективите за брака, безопасността на квартала, вероятността за успех в избраната професия или бъдещето на планета Земя, тези резултати зависят както от световно исторически промени, които протичат в обществото, така и от способности и характери на индивидуално ниво.

Цел на този електронен курс по социология е да осигури инструментите на социологическо въображение. Студентът трябва да познава социологическите теории за обществото, в което живее за да участва пълнокръвно в неговия живот, прилагайки ги успешно при разрешаването на значими социални проблеми. За да може да направи това, той трябва да е подробно информиран относно:

- ⇒ основните понятия, език и теории на социологията;
- ⇒ да познава социологическите стратегии, през призмата на които се изучава човешкото общество;
- ⇒ да описва и обяснява основните характеристики на общество, в което живее като се започне с институциите, които са най-близо неговия собствен опит;
- ⇒ да разбира социалните измерения на неравенство и разлика, и т.н.

Социологията е наука за всеки човек като част от обществената система, тя дава моделът на взаимодействие с други хора, необходимо за човешкото съществуване. Всички хора участват в редица социални групи, много от които се припокриват. Чрез знанията по социология те ще могат да си отговорят как и защо тези групи си взаимодействат една с друга и как взаимодействат помежду си техните членове. Чрез такива анализи не само може да се получи по-ясно разбиране на обществото и неговите компоненти, но също така да се идентифицират причините и възможните начини за справяне със социалните проблеми. Освен всичко това, социологията се фокусира

върху разбирането на *социалните и културните аспекти на човешкото поведение на местно, национално и глобално ниво.*

Чрез социологията човек може да научи различни изследователски методи. От тях се разбира как да се генерират нови знания и информация с помощта на много широка гама от инструменти на социалното проучване, как да се правят тълкувания в сферата на статистиката, по какъв начин се реализират интервюта, да се анализира езика, използван в медийни текстове или други ситуации. Всички тези умения взети заедно, с генерирани лични идеи на работното място и в обществото правят отделния човек заедно със знанията си по социология особено значим за много широк кръг работодатели. Критичните и аналитични социологически умения дават възможност да се адаптират бързо и да работят творчески в динамичния свят днес. Капацитетът, правилната преценка, познания и чувствителност към сложните социални, икономически, политически и културни въпроси, прави хората със социологически познания привлекателни за работодатели, които търсят интелигентни, находчиви, иновативни и гъвкави хора.

Освен това за много хора днес социологията носи лично обогатяване, разширява съзнанието и им дава възможност да видят света по нови интересни начини.

Човешките дейности структурират, оформят социалния свят и същевременно са структурирани от този социален свят, което може да бъде добре научено от всеки, изучаващ по някаква причина науката СОЦИОЛОГИЯ.

REFERENCES

1. **Anthony Giddens, Simon Griffiths 2006:** Sociology, Polity, 2006
2. **Burger, P., 1999:** Питър Бъргър, Покана за социология, София, 1999
3. **Elias, N., 1999:** Норбърт Елиас, Що е социология?, София, 1999
4. **Georgiev, P., 2006:** Петко Георгиев, Социология. Основни понятия и съвременни теории. София, 2006
5. **Ilieva, s., 2009:** Соня Илиева, Етимолого-терминологичен речник на социолога, София, 2009
6. **John Macionis, Kenneth Plummer, 2008:** Sociology: A Global Introduction, Pearson Education, 2008
7. **Margaret Andersen, Howard Taylor, 2006:** Sociology: Understanding A Diverse Society With Infotrac, Cengage Learning, 2006
8. **Mihaylov, S., 2010:** Стоян Михайлов, Социологическа система, София, 2010
9. **Parsons, T., 2000:** Толкът Парсънз, Структура социалного действия, Москва: Академик, 2000
10. **Paul Lazarsfeld, William Sewell, Harold Wilensky, 1967:** The uses of sociology, Basic Books, 1967
11. **Richard Schaefer, 2006:** Sociology, McGraw-Hill Education (India) Pvt Limited, 2006
12. **Smelzer, N., 1994:** Нейл Смелзер, Социология: пер. с англ., Москва, Феникс, 1994
13. **Sociology: textbook for higher education institutions:** Социология: Учебник для вузов / В.Н. Лавриненко, Н.А. Нартов, О.А. Шабанова, Г.С. Лукашова; Под ред. проф. В.Н. Лавриненко. 2-е изд., перераб. и доп. — Москва, ЮНИТИ-ДАНА, 2002.
14. **Todorov, H., 2005:** Христо Тодоров, Обща социология, София, 2005